

ГЕНДЕРНІ ВІДМІННОСТІ МОТИВАЦІЙНО-ЦІННІСНИХ ТА РЕГУЛЯЦІЙНИХ ХАРАКТЕРИСТИК ЖИТТЄВИХ ДОМАГАНЬ МАЙБУТНІХ ПРАВООХОРОНЦІВ

Стаття присвячена дослідженню гендерних особливостей мотиваційно-ціннісних та регуляційних характеристик життєвих домагань майбутніх правоохоронців. Проаналізовано гендерні відмінності змісту та особливостей мотивації досягнення успіху, ієрархії цінностей і сфер самореалізації, особистісних смислів професійної діяльності, життєвих цілей і рівня їхньої осмисленості у курсантів хлопців та дівчат молодших та старших курсів.

Ключові слова: мотиваційно-ціннісні характеристики, регуляційні характеристики життєвих домагань, статево-рольовий стереотипи, статево-рольовий образ, майбутні правоохоронці.

Статья посвящена исследованию гендерных особенностей мотивационно-ценностных и регуляционных характеристик жизненных притязаний будущих правоохранителей. Проанализированы различия содержания и особенностей мотивации достижения успеха, иерархии ценностей и сфер самореализации, личностных смыслов профессиональной деятельности, жизненных целей и уровня их осмысленности у курсантов юношей и девушек младших и старших курсов.

Ключевые слова: мотивационно-ценностные характеристики, регуляционные характеристики жизненных притязаний, полоролевой стереотип, полоролевой образ, будущие правоохранители.

Постановка проблеми. Життєві домагання майбутніх правоохоронців, як соціально-психологічний механізм самоздійснення і саморозгортання особистості, дозволяють моделювати бажане майбутнє відповідно до осмислених поставлених життєвих завдань і соціальних очікувань. Мотиваційно-ціннісні характеристики життєвих домагань відображають мотивацію досягнення, ієрархію цінностей і сфер самореалізації, особистісні смисли професійної діяльності, життєві цілі і рівень їхньої осмисленості тощо. Операційно-регуляційні характеристики життєвих домагань майбутніх правоохоронців відображають їх ефективну самостійність, надійність і гнучкість, гендерно-рольові стереотипи та співвіднесені з ними професійні й соціальні ролі.

Вибірку дослідження склали курсанти Харківського національного університету внутрішніх справ (ХНУВС, м. Харків), які навчаються за спеціальностями “правознавство”, “правоохоронна діяльність”, “громадська безпека” у кількості 324 особи, серед них на першому курсі навчаються 115 осіб, з них 63 хлопців та 52 дівчат, вік досліджуваних 17–20 років, на 3 курсі – 98 осіб, серед яких 40 дівчат та 58 хлопці, вік досліджуваних 19–24 роки, на 4 курсі – 110 осіб, серед яких 48 дівчат та 62 хлопці, вік досліджуваних 21–26 років. Для досягнення мети дослідження нами було проаналізовано відмінності досліджуваних показників хлопців та дівчат трьох груп за курсами

навчання у порівнянні між собою, що дозволило визначити їх динаміку та відмінності. У дослідженні було застосовано методики: “Мотивація успіху та страх невдачі” А.А. Реана, “Морфологічний тест життєвих цінностей (МТЖЦ)” В.Ф. Сопова і Л.В. Карпушиної, “Модифікований опитувальник “ЛК” О.Г. Ксенофонтової, Анкета “Статево-рольові стереотипи” за Л.М. Долгих.

Метою статті було визначено провести кількісний та якісний аналіз гендерних відмінностей мотиваційно-ціннісних та регуляційних характеристик життєвих домагань майбутніх правоохоронців.

Аналіз дослідження. Результати дослідження за методикою “Мотивація успіху та страх невдачі” А.А. Реана наведені на рис. 1. Отримані результати показують, що для хлопців та дівчат на 1-му курсі характерна мотиваційна тенденція до досягнення успіху, при чому їх результати значущо не відрізняються (15,14±2,19 у хлопців, 15,42±2,44 у дівчат). Для 3-го курсу характерно пониження результатів до 13,71±2,81 у хлопців та 13,51±4,31 у дівчат, що показує наближення до невизначеної тенденції між орієнтованістю на успіх та уникненням невдачі з переважанням першої. Однак на 4-му курсі у дівчат результат стає ще нижчим – 13,22±3,35 та значно відрізняється від результатів на 1-му курсі ($p<0,01$), а у хлопців навпаки зростає до 16,14±3,18 ($p<0,01$) й свідчить про виразну тенденцію досягнення успіху.

Питання психології

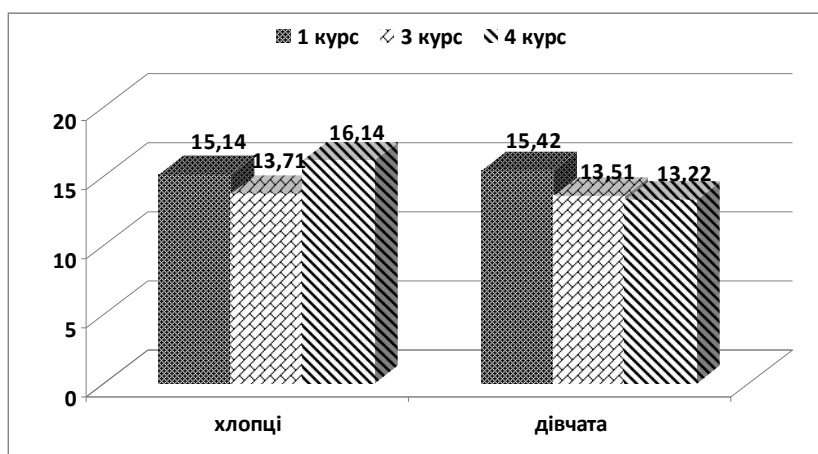

Рис. 1. Мотивація досягнення майбутніх правоохоронців

Таким чином, хлопці 4-го курсу є більш орієнтованими на успішність та професійне зростання та готові ставити перед собою довгострокові, проміжні й близькі цілі, прагнуть застосувати стратегію й тактику їх досягнення, порівняно з дівчатами, які більш орієнтовані на зовнішній бік процесу

навчання, орієнтований на формальний успіх, досягнення оцінного результату.

Результати за “Морфологічним тестом життєвих цінностей (МТЖЦ)” В.Ф. Сопова і Л.В. Карпушиної наведені у табл. 1.

Таблиця 1

Життєві цінності майбутніх правоохоронців

Перелік цінностей	Групи	1 курс ($x_{cp} \pm \sigma$)	3 курс ($x_{cp} \pm \sigma$)	4 курс ($x_{cp} \pm \sigma$)	p (1,3)	p (1,4)	p (3,4)
Саморозвиток	хлопці	45,29±5,25	46,85±4,33	52,85±3,76	–	p<0,01	p<0,01
	дівчата	45,12±6,15	43,25±3,73	41,83±6,32	–	p<0,05	–
Духовна задоволеність	хлопці	47,85±4,56	47,12±5,59	52,14±3,62	–	p<0,05	p<0,05
	дівчата	46,89±4,86	47,22±4,95	41,33±7,15	–	p<0,05	p<0,05
Креативність	хлопці	41,71±5,84	46,57±4,61	49,22±5,39	p<0,05	p<0,01	–
	дівчата	39,12±4,47	42,25±4,59	40,16±4,25	–	–	–
Активні соціальні контакти	хлопці	47,14±2,54	45,57±5,06	52,24±3,37	–	p<0,05	p<0,05
	дівчата	45,23±6,33	45,37±2,87	39,16±4,28	–	p<0,05	p<0,05
Власний престиж	хлопці	44,25±5,32	43,86±2,85	49,85±3,18	–	p<0,05	p<0,01
	дівчата	40,52±6,52	40,38±3,16	41,12±5,64	p<0,01	p<0,01	p<0,05
Високе матеріальне становище	хлопці	48,43±4,76	47,14±4,18	53,22±5,87	–	p<0,05	p<0,05
	дівчата	43,71±6,38	46,75±5,12	39,67±3,44	–	p<0,05	p<0,01
Досягнення	хлопці	49,71±4,34	47,43±6,65	53,14±4,45	–	p<0,05	p<0,01
	дівчата	45,42±7,21	46,13±3,61	37,68±3,15	–	p<0,01	p<0,01
Збереження індивідуальності	хлопці	44,28±5,85	45,57±5,12	51,43±4,73	–	p<0,01	p<0,01
	дівчата	49,14±4,12	42,25±3,11	39,67±3,74	p<0,01	p<0,01	–

Примітка: p – асимптотичне значення, рівень значущості t-критерію (p-рівень).

Проведений аналіз емпіричних даних показав, що для хлопців 1-го курсу у ієрархії цінностей найбільш актуальною є досягнення (49,71±4,34), високе матеріальне становище (48,43±4,76), духовна задоволеність (47,85±4,56), активні соціальні контакти (47,14±2,54). Найменш виразною цінністю є креативність (41,71±5,84). Тому для хлопців найбільш важливими є цінності: постановки й вирішення конкретних життєвих завдань як головних життєвих факторів, звертання до факторів матеріального благополуччя як головному сенсу існування, керівництво моральними

принципами, установлення сприятливих відносин у різних сферах соціальної взаємодії, розширення своїх міжособистісних зв'язків, реалізація своєї соціальної ролі.

Для дівчат 1-го курсу найбільшу цінність становить збереження індивідуальності (49,14±4,12), духовна задоволеність (46,89±4,86), досягнення (45,42±7,21), активні соціальні контакти (45,23±6,33). Найменш виразною цінністю є креативність (39,12±4,47). Це свідчить, що дівчата насамперед керуються такими цінностями як: перевага власних думок,

Питання психології

поглядів, переконань над загальноприйнятими, захист своєї неповторності й незалежності, керівництво моральними принципами, постановки й вирішення конкретних життєвих завдань як головних життєвих факторів, установлення сприятливих відносин у різних сферах соціальної взаємодії, розширення своїх міжособистісних зв'язків, реалізація своєї соціальної ролі.

У хлопців 3-го курсу найбільш виразними є досягнення (47,43±6,65), високе матеріальне становище (47,14±4,18), духовна задоволеність (47,12±5,59), саморозвиток (46,85±4,33). Найменш виразною цінністю є власний престиж (43,86±2,85). Тому ієрархія цінностей дещо змінюється й до цінностей курсантів-хлопців порівняно з 1-м курсом додаються пізнання своїх індивідуальних особливостей, постійний розвиток своїх здатностей і інших особистісних характеристик.

Для дівчат 3-го курсу найбільшу цінність становить духовна задоволеність (47,22±4,95), високе матеріальне становище (46,75±5,12), досягнення (46,13±3,61), активні соціальні контакти (45,37±2,87). Найменш виразною цінністю є власний престиж (40,38±3,16). Тому дівчата 3-го курсу порівняно з 1-м звертаються також до факторів матеріального благополуччя як сенсу існування.

У хлопців 4-го курсу найбільш виразними є високе матеріальне становище

(53,22±5,87), досягнення (53,14±4,45), саморозвиток (52,85±3,76), активні соціальні контакти (52,24±3,37). Найменш виразною цінністю є креативність (49,22±5,39). Це свідчить, що в ієрархії цінностей хлопців переважають: фактори матеріального благополуччя, постановка й вирішення життєвих завдань, пізнання своїх індивідуальних особливостей, постійний розвиток своїх здатностей і особистісних характеристик, установлення сприятливих відносин у різних сферах соціальної взаємодії, розширення міжособистісних зв'язків, реалізація своєї соціальної ролі.

Для дівчат 4-го курсу найбільшу цінність становить саморозвиток (41,83±6,32), духовна задоволеність (41,33±7,15), власний престиж (41,12±5,64), креативність (40,16±4,25). Найменш виразною цінністю є досягнення (37,68±3,15). Для дівчат провідними цінностями є: пізнання своїх індивідуальних особливостей, постійний розвиток своїх здатностей і особистісних характеристик, керівництво моральними принципами, завоювання свого визнання в суспільстві шляхом відповідності соціальним вимогам.

Результати дослідження локалізації контролю особистості за "Модифікованим отитувальником "ЛК" О.Г. Ксенофонтової показали внутрішній чи зовнішній локус контролю власної активності у майбутніх парвоохоронців та наведені у табл. 2.

Таблиця 2

Локус контролю майбутніх правоохоронців

Шкали інтернальності	Групи	1 курс ($x_{cp} \pm \sigma$)	3 курс ($x_{cp} \pm \sigma$)	4 курс ($x_{cp} \pm \sigma$)	p (1,3)	p (1,4)	p (3,4)
Загальний рівень інтернальності	хлопці	27,85±5,08	23,14±2,23	22,71±4,92	p<0,01	p<0,05	–
	дівчата	25,71±5,28	25,51±3,62	21,83±3,87	–	p<0,05	p<0,05
У сфері досягнень	хлопці	6,28±1,89	5,43±1,13	5,14±1,62	p<0,05	p<0,05	–
	дівчата	6,42±1,51	5,75±1,73	4,52±1,78	p<0,05	p<0,01	p<0,05
У сфері невдач	хлопці	5,29±1,05	4,85±1,21	4,29±1,13	p<0,05	p<0,05	–
	дівчата	4,71±1,47	5,13±1,55	4,55±1,38	p<0,05	–	p<0,05
У професійній діяльності	хлопці	12,14±3,38	8,57±2,05	9,14±2,19	p<0,01	p<0,01	p<0,05
	дівчата	10,43±2,43	10,75±2,17	9,04±1,67	–	p<0,05	p<0,05
Готовність долати труднощі	хлопці	5,14±1,19	3,28±1,07	3,43±1,52	p<0,01	p<0,01	–
	дівчата	5,12±1,21	4,51±1,59	4,12±1,28	p<0,05	p<0,05	–
У плануванні та здійсненні діяльності	хлопці	6,01±1,46	5,29±1,38	5,86±1,35	p<0,05	–	–
	дівчата	5,87±1,08	6,13±0,87	5,83±1,17	–	–	–

Примітка: p – асимптотичне значення, рівень значущості t-критерію (p-рівень).

Результати дослідження локусу контролю майбутніх правоохоронців показали у загальному зниження рівня інтернальності у курсантів обох статей з переходом на старші курси. Так, за шкалою загальний рівень інтернальності досліджуваних показав, що у курсантів-

хлопців на 1-му курсі проявився інтернальний локус контролю (27,85±5,08), що свідчить про їх відповідальність за діяльність, за відсутності зовнішнього контролю, розгляд значимих подій як результат власних зусиль. У дівчат на 1-му курсі також проявляється інтернальність

(25,71±5,28), що вони демонструють стійкість до зовнішніх соціальних впливів, мають свою точку зору, здатні ефективно використовувати свій час, як і хлопці мають конкретні цілі навчально-професійної діяльності. Загальна інтернальність хлопців 2-го курсу знижується до межового рівня (23,14±2,23, $p<0,01$) та стає ще нижчою на 4-му курсі (22,71±4,92). У дівчат 3-го курсу спостерігається такий же рівень як і на 1-му курсі (25,51±3,62), а на 4-му курсі відбувається зниження інтернальності (21,83±3,87, $p<0,05$). Таким чином майбутні правоохоронці на старшому курсі показують низьку інтернальність та проявляють меншу самостійність у плануванні діяльності та під час її виконання можуть частково приписувати вирішальну роль в окремих життєвих подіях зовнішнім чинникам. Тому у старшокурсників швидше відбуваються зміни в установках, вони менше регулюють події в часі, упорядковують їх, може мати невизначеність майбутніх життєвих та професійних цілей.

За шкалою *інтернальності у сфері досягнень* хлопці 1-го курсу показали достатньо високий рівень інтернальності (6,28±1,89), а дівчата 1-го курсу навіть дещо вищий за хлопців результат (6,42±1,51), що свідчить про їх спрямованість на досягнення конкретних показників під час навчально-службової діяльності, ототожнення себе з цією діяльністю, у якій вони є її рушієм, вважають себе причиною власних досягнень й готові докладати нових зусиль для досягнення позитивних результатів. На 2-му курсі виявлено нижчий рівень у хлопців (5,43±1,13, $p<0,05$) та дівчат (5,75±1,73, $p<0,05$) порівняно з 1-м, а також збереження вказаної тенденції на 4-му курсі як у дівчат (4,52±1,78, $p<0,05$) так і у хлопців (5,14±1,62). Таке зниження інтернальності у сфері досягнень майбутніх правоохоронців свідчить про нижчу їх включеність у навчально-професійну діяльність, що характеризує нижчу спроможність сприймати себе причиною власних досягнень.

За шкалою *інтернальності у сфері невдач* хлопці 1-го курсу показали вищий за середній рівень інтернальності (5,29±1,05) дещо вищий за дівчат (4,71±1,47). За О.Г. Ксенофонтовою [3] цей показник визначає ставлення до ситуацій неуспіху, тому першокурсники більшою мірою відчувають свою відповідальність за невдачі

у навчально-професійній діяльності. Рівень інтернальності хлопців 2-го курсу знижується (4,85±1,21, $p<0,05$) та стає ще нижчим на 4-му курсі (4,29±1,13). Інтернальність у сфері невдач у дівчат на 2-му курсі спочатку підвищується (5,13±1,55, $p<0,05$), а на 4-му значно знижується (4,55±1,38, $p<0,05$). Таким чином зважаючи на зниження бачення майбутніх правоохоронців себе першопричиною невдач у власних досягненнях з переходом на 4-й курс в загальному цей рівень у дівчат є вищим за хлопців.

Рівень *інтернальності у професійній діяльності* курсантів-хлопців 1-го курсу є високим (12,14±3,38), що свідчить про їх націленість на конкретну мету навчальної діяльності та їх важливість у майбутній професійній діяльності. У дівчат на 1-му курсі цей показник є дещо нижчим (10,43±2,43) та майже не змінюється на 3-му (10,75±2,1). У хлопців цей показник значно знижується на 3-му курсі (8,57±2,05, $p<0,01$), а потім зростає до середнього рівня на 4-му курсі (9,14±2,19, $p<0,05$). У дівчат цей рівень знижуючись протягом навчання до 4-го курсу вирівнюється на середньому рівні (9,04±1,67, $p<0,05$). Такі дані свідчать про зниження відповідальності майбутніх правоохоронців за результати навчання та їх цілеспрямованої підготовки до майбутньої професійної діяльності протягом навчання. В свою чергу висока інтернальність у професійній діяльності обумовлює розвиток здатності вирішувати майбутні службові завдання навіть за умови виникнення труднощів якісного здійснення важливої та відповідальної службової діяльності.

Результати, отримані за шкалою *готовності до діяльності, пов'язаної з подоланням труднощів* у хлопців 1-го курсу показали вищий за середній рівень (5,14±1,19) з подальшим значним його зниженням до низького рівня на 3-му курсі (3,28±1,07, $p<0,01$) та збереження цього рівня на 4-му (3,43±1,52). Тому готовність діяти у важких умовах, що можуть становити загрозу життю та здоров'ю майбутніх правоохоронців значно знижується з переходом на старші курси. Схожа тенденція простежується у дівчат з пониженням вищого за середній рівень на 1-му (5,12±1,21) та 3-му курсі (4,51±1,59, $p<0,05$) до середнього на 4-му курсі (4,12±1,28), хоча їх рівень в цілому вищий за хлопців.

Питання психології

За шкалою *готовності до самостійного планування, здійснення діяльності і відповідальності за неї* курсанти-хлопці показали поступове зниження показника від високого рівня на 1-му курсі ($6,01 \pm 1,46$) до рівня вищого за середній на 3-му ($5,29 \pm 1,38$, $p < 0,05$) та 4-му курсах ($5,86 \pm 1,35$). У дівчат показники на 1-му курсі є аналогічно високими ($5,87 \pm 1,08$), на 3-му курсі незначно зростають ($6,13 \pm 0,87$), а на 4-му – знижуються до рівня вищого за середній ($5,83 \pm 1,17$). Тому в

цілому зазначимо про деяке зниження особистої відповідальності та самостійності в плануванні повсякденної навчально-службової діяльності майбутніх правоохоронців обох статей із заздалегідь визначеними очікуваними результатами її виконання, що в свою чергу обумовлює зниження якісних характеристик їх життєвих та професійних домагань.

Аналіз відповідей досліджуваних за анкетною “*Статеворольові стереотипи*” за Л.М. Долгих наведений у табл. 3–4.

Таблиця 3

Статеворольові стереотипи майбутніх правоохоронців хлопців

Компоненти стереотипів	Групи	1 курс ($x_{cp} \pm \sigma$)	3 курс ($x_{cp} \pm \sigma$)	4 курс ($x_{cp} \pm \sigma$)	p (1,3)	p (1,4)	p (3,4)
Особистісні якості в діяльності	чоловічі	$3,43 \pm 0,71$	$2,43 \pm 0,98$	$4,57 \pm 0,79$	$p < 0,01$	$p < 0,01$	$p < 0,01$
	жіночі	$2,57 \pm 1,32$	$2,43 \pm 1,13$	$4,29 \pm 1,25$	–	$p < 0,01$	$p < 0,01$
Типові для статі види діяльності	чоловічі	$3,57 \pm 1,13$	$2,02 \pm 0,63$	$4,71 \pm 0,49$	$p < 0,01$	$p < 0,01$	$p < 0,01$
	жіночі	$4,11 \pm 0,82$	$2,14 \pm 0,43$	$3,86 \pm 0,69$	$p < 0,01$	$p < 0,05$	$p < 0,01$
Статеві співвіднесені ролі	чоловічі	$3,02 \pm 1,05$	$3,12 \pm 1,12$	$4,71 \pm 0,76$	–	$p < 0,01$	$p < 0,01$
	жіночі	$4,29 \pm 0,76$	$2,43 \pm 0,57$	$4,86 \pm 0,38$	$p < 0,01$	$p < 0,01$	$p < 0,01$
Стереотипна оцінка зовнішніх даних	чоловічі	$3,71 \pm 1,11$	$3,02 \pm 1,15$	$4,57 \pm 1,13$	$p < 0,01$	$p < 0,01$	$p < 0,01$
	жіночі	$4,71 \pm 0,76$	$3,14 \pm 0,57$	$4,87 \pm 0,38$	$p < 0,01$	$p < 0,01$	$p < 0,01$

Примітка: p – асимптотичне значення, рівень значущості t-критерію (p-рівень).

Як видно з табл. 3, було досліджено статеворольові стереотипи майбутніх правоохоронців хлопців, при цьому у їх структурі виділено такі компоненти: 1) особистісні якості (які людина використовує в професійній діяльності); 2) типові для статі види діяльності, що стереотипно приписуються як відповідні жінкам або чоловікам; 3) статеві співвіднесені професійні та соціальні ролі; 4) стереотипна оцінка зовнішніх даних. Також у опитувальнику Л.М. Долгих [2, с. 69–70] запропоновано у стимульному матеріалі стереотипні твердження про обидві статі, що дало можливість визначити рівень стереотипності образів як своєї, так і протилежної статі у досліджуваних (у табл. 3–4 позначені нами як чоловічі та жіночі групи).

За шкалою *особистісні якості* увага зверталася на якості, які чоловік або жінка використовують в своїй професійній діяльності. За отриманими результатами курсанти-хлопці 1-го курсу ($3,43 \pm 0,71$) показали динаміку значного зростання стереотипного сприйняття чоловічих якостей (аутостереотипи) з переходом на 4-й курс ($4,57 \pm 0,79$, $p < 0,01$), хоча з деяким пониженням на 3-му курсі ($2,43 \pm 0,98$, $p < 0,01$). Щодо сприйняття хлопцями жіночих стереотипних особистісних якостей, то для них характерна аналогічна зміна. Хлопці показали динаміку розвитку стереотипного

сприйняття жіночих якостей від 1-го курсу ($2,57 \pm 1,32$) з незначним пониженням їх на 3-му курсі ($2,43 \pm 1,13$) та подальшим значним зростанням їх на 4-му курсі ($4,29 \pm 1,25$, $p < 0,01$). Такі зміни показників свідчать, що стереотипне сприйняття хлопцями і чоловічих і жіночий особистісно-професійних якостей підвищується ближче до завершення навчання.

За шкалою *типові для статі види діяльності* вивчалися сприйняття таких, що стереотипно приписуються як відповідні жінкам або чоловікам. У сприйнятті типових видів діяльності хлопці показали зростання стереотипності щодо чоловічих видів ($3,57 \pm 1,13$ на 1-му курсі, $2,02 \pm 0,63$ при $p < 0,01$ на 3-му та значне зростання на 4-му курсі – $4,71 \pm 0,49$, $p < 0,01$), а також зворотну динаміку пониження стереотипності щодо жіночих видів діяльності ($4,11 \pm 0,82$ на 1-му курсі, $2,14 \pm 0,43$ при $p < 0,01$ на 3-му та значне зниження на 4-му курсі – $3,86 \pm 0,69$, $p < 0,05$, порівняно з 1-м). Це свідчить про розширення уявлення хлопців щодо здатностей дівчат займатися стереотипно-чоловічими видами діяльності, до яких відноситься й правоохоронна діяльність як така.

За шкалою *статеві співвіднесені професійні та соціальні ролі* виявлено, що курсанти-хлопці показали поступове підвищення стереотипного сприйняття чоловічих ролей у соціумі та у професійній

Питання психології

діяльності ($3,02 \pm 1,05$ на 1-му курсі, $3,12 \pm 1,12$ на 3-му та $4,71 \pm 0,76$ при $p < 0,01$ – на 4-му курсі). Щодо стереотипів хлопців стосовно жіночих ролей, зазначимо значне зниження їх на 3-му курсі ($2,43 \pm 0,57$, $p < 0,01$) порівняно з 1-м ($4,29 \pm 0,76$), а потім значне підвищення на 4-му курсі ($4,86 \pm 0,38$, $p < 0,01$). Це свідчить про закріплення у свідомості хлопців стереотипної рольової поведінки як власної так і дівчат як у соціумі так і професійній діяльності.

За шкалою *стереотипна оцінка зовнішніх даних* спостерігається аналогічна тенденція до підвищення стереотипного сприйняття хлопцями як власної

зовнішності ($3,71 \pm 1,11$ на 1-му курсі, $3,02 \pm 1,15$ на 3-му та $4,57 \pm 1,13$ при $p < 0,01$ – на 4-му курсі) так і зовнішності дівчат ($4,71 \pm 0,76$ на 1-му курсі, $3,14 \pm 0,57$ на 3-му та $4,87 \pm 0,38$ при $p < 0,01$ – на 4-му курсі). При цьому стереотипність у сприйнятті власної зовнішності у хлопців дещо нижча на всіх етапах навчання у порівнянні з стереотипами щодо зовнішності дівчат.

На відміну від хлопців дівчата показали значно нижчий рівень стереотипності сприйняття за всіма шкалами анкети, при чому спостерігається її зниження за більшістю шкал як у сприйнятті жіночих так і чоловічих стереотипів (табл.4).

Таблиця 4

Статеворольові стереотипи майбутніх правоохоронців дівчат

Статеворольові стереотипи	Групи	1 курс ($x_{cp} \pm \sigma$)	3 курс ($x_{cp} \pm \sigma$)	4 курс ($x_{cp} \pm \sigma$)	p (1,3)	p (1,4)	p (3,4)
Особистісні якості в діяльності	чоловічі	$2,02 \pm 0,81$	$1,88 \pm 0,83$	$2,83 \pm 0,72$	$p < 0,05$	$p < 0,01$	$p < 0,01$
	жіночі	$1,71 \pm 0,95$	$1,87 \pm 0,68$	$3,17 \pm 0,75$	$p < 0,01$	$p < 0,01$	$p < 0,01$
Типові для статі види діяльності	чоловічі	$2,14 \pm 0,58$	$2,25 \pm 0,48$	$2,67 \pm 0,58$	–	$p < 0,05$	$p < 0,05$
	жіночі	$3,57 \pm 1,13$	$2,63 \pm 0,58$	$2,85 \pm 0,68$	$p < 0,01$	$p < 0,05$	–
Статеві співвіднесені ролі	чоловічі	$2,86 \pm 0,69$	$3,63 \pm 0,92$	$3,52 \pm 1,12$	$p < 0,01$	$p < 0,01$	–
	жіночі	$4,71 \pm 0,49$	$3,63 \pm 0,58$	$3,51 \pm 1,03$	$p < 0,01$	$p < 0,01$	–
Стереотипна оцінка зовнішніх даних	чоловічі	$3,71 \pm 0,49$	$4,03 \pm 0,93$	$3,33 \pm 1,02$	$p < 0,05$	$p < 0,05$	$p < 0,01$
	жіночі	$4,88 \pm 0,57$	$4,51 \pm 0,53$	$3,35 \pm 1,01$	–	$p < 0,01$	$p < 0,01$

Примітка: p – асимптотичне значення, рівень значущості t-критерію (p-рівень).

За шкалою *особистісні якості* дівчата показали підвищення у сприйнятті як чоловічих стереотипних особистісних якостей ($2,02 \pm 0,81$ на 1-му курсі, $1,88 \pm 0,83$ на 3-му та $2,83 \pm 0,72$ при $p < 0,01$ – на 4-му курсі) так і аутостереотипних якостей ($1,71 \pm 0,95$ на 1-му курсі, $1,87 \pm 0,68$ на 3-му та $3,17 \pm 0,75$ при $p < 0,01$ – на 4-му курсі). При цьому стереотипність сприйняття жіночих якостей на 4-му курсі у дівчат вища. Такі результати свідчать про нижчу стереотипність дівчат у сприйнятті особистісно-професійних якостей порівняно з курсантами-хлопцями.

За шкалою *типові для статі види діяльності* дівчата показали підвищення у сприйнятті стереотипів чоловічих видів діяльності ($2,14 \pm 0,58$ на 1-му курсі, $2,25 \pm 0,48$ на 3-му та $2,67 \pm 0,58$ при $p < 0,05$ – на 4-му курсі) та пониження аутостереотипів у сприйнятті жіночих видів діяльності ($3,57 \pm 1,13$ на 1-му курсі, $2,63 \pm 0,58$ при $p < 0,01$ на 3-му та $2,85 \pm 0,68$ – на 4-му курсі), що свідчить про зміну стереотипного сприйняття дівчатами видів діяльності та непогодження з такими суспільними уявленнями щодо “жіночих” видів діяльності.

За шкалою *статеві співвіднесені професійні та соціальні ролі* виявлено

аналогічну динаміку підвищення стереотипів щодо чоловічих ролей ($2,86 \pm 0,69$ на 1-му курсі, $3,63 \pm 0,92$ на 3-му та $3,52 \pm 1,12$ при $p < 0,01$ – на 4-му курсі) та пониження аутостереотипів у сприйнятті жіночих ролей ($4,71 \pm 0,49$ на 1-му курсі, $3,63 \pm 0,58$ при $p < 0,01$ на 3-му та $3,51 \pm 1,03$ – на 4-му курсі), що свідчить про непогодження дівчатами зі стереотипами соціальних та професійних ролей жінок, вироблених у суспільстві.

За шкалою *стереотипна оцінка зовнішніх даних* дівчата показали пониження стереотипного сприйняття як чоловічої ($3,71 \pm 0,49$ на 1-му курсі, $4,03 \pm 0,93$ на 3-му та $3,33 \pm 1,02$ при $p < 0,01$ – на 4-му курсі) так і жіночої ($4,88 \pm 0,57$ на 1-му курсі, $4,51 \pm 0,53$ на 3-му та $3,35 \pm 1,01$ при $p < 0,01$ – на 4-му курсі) зовнішності протягом навчання. При цьому аутостереотипи щодо зовнішності у дівчат молодшого курсу є значно вищими за стереотипи стосовно зовнішності чоловіків. Зазначимо, що з переходом на старший курс хлопці все більше поділяють аутостереотипи, а свідоме погодження з такими уявленнями свідчить про підвищення рівня стереотипності їх гендерної ідентичності та про суб'єктивну готовність відповідати стереотипним моделям поведінки, будувати власну

перспективу професійної самореалізації під впливом цих моделей. У дівчат же переважно спостерігається тенденція до пониження рівня аутостереотипів й відповідно їх гендерної ідентичності, готовність змінювати стереотипні моделі поведінки у вибудовуванні професійної самореалізації та життєствердження як майбутніх правоохоронців.

Висновки. Таким чином дослідження мотиваційно-ціннісних характеристик життєвих домагань майбутніх правоохоронців показало, що протягом навчання у хлопців відбувається підвищення мотивації досягнення успіху, а у дівчат цей показник знижується. Провідними цінностями хлопців стають високе матеріальне становище, досягнення, саморозвиток та активні соціальні контакти, у дівчат – саморозвиток, духовна задоволеність, власний престиж та креативність. Для реалізації цих цінностей хлопці обирають навчання та професійну сферу, а дівчата ще й сімейне життя. У дівчат на відміну від хлопців спостерігається тенденція до зниження показників смисложиттєвих орієнтацій з переходом на старші курси. Результати дослідження операційно-регуляційних характеристик життєвих домагань показало,

що для майбутніх правоохоронців хлопців характерним є підвищення тенденції щодо звернення до стереотипного вирішення проблемних ситуацій під час оволодіння фахом, що свідчить про закріплення їх статеворольових образів у самосприйнятті та узгодження їх з соціально встановленими суспільними нормами, хлопці свідомо прагнуть відповідати таким соціальним експектаціям. У майбутніх правоохоронців дівчат підвищується закріпленість у самосприйнятті статеворольових образів, узгоджених з соціально встановленими суспільними нормами, лише відносно їх гендерних ролей та соціального оточення, а стосовно власного майбутнього та життєвих цілей відбувається зниження свідомого бажання відповідати цим соціальним експектаціям. Така динаміка може бути пояснена специфічністю професійної діяльності, якою вони оволодівають під час навчання, що закономірно в контексті досліджень професійної придатності та здібностей особистості до різних видів діяльності, правоохоронної у тому числі [1; 4]. Разом з тим відбувається загальне зниження інтернальності майбутніх правоохоронців обох статей, та як наслідок їх здатності до саморегуляції.

Література

1. Барко В. І. Професійний відбір кадрів до органів внутрішніх справ (психологічний аспект): [монографія] / В. І. Барко. – К.: Ніка-Центр, 2002. – 296 с.
2. Долгих Л. М. Вплив статеворольових стереотипів на кар'єрні домагання молоді : дис. канд. психол. наук : 19.00.05 “Соціальна психологія; психологія соціальної роботи” / Л. М. Долгих; Інститут соціальної та політичної психології АПН України. – К., 2007. – 187 с.
3. Ксенофонтова Е. Г. Исследование локализации контроля личности – новая версия методики “Уровень субъективного контроля” / Е. Г. Ксенофонтова // Психологический журнал. – 1999. – Т. 20, № 2. – С. 103–114.
4. Шадриков В. Д. Способности, одаренность, талант / В. Д. Шадриков // Развитие и диагностика способностей / Под ред. В. Н. Дружинина, В. Д. Шадрикова. – М.: Наука, 1991. – С. 7–21.

Movmyha N. E., researcher of the Department

GENDER DIFFERENCES IN MOTIVATIONAL VALUE AND REGULATORY CHARACTERISTICS OF VITAL SOLICITATIONS OF FUTURE LAW ENFORCEMENT

The article investigates the gender features motivational values and regulatory characteristics of vital solicitations of future police officers. Analysis of gender differences in the content and features of motivation to succeed, the hierarchy of values and areas of self-realization, personal meanings of professional work, life goals and their level of meaningfulness cadets boys and girls junior and senior years are analyzed. The features of effective autonomy, reliability and flexibility of gender-role stereotypes and correlated with their professional and social roles are disclosed. The contents of gender-specific aspects of the hierarchy of values and life meaning orientations are revealed. Gender differences in locus of control of their own future law enforcement activity in their sex-role pattern consistent with socially prescribed social norms are investigated. In particular, stereotyped patterns of their gender identity and subjective willingness to meet stereotyped behaviors, build your own prospect professional fulfillment influenced by these models are disclosed.

Keywords: motivational value characteristics, regulatory characteristics of vital solicitations, sex-role stereotypes and sex-image, future police officers.